

FACTSHEET

“NATUURSCHATTEN VAN VROEGER EN NU”: EVALUATIE OUTCOMES

Edubron (Universiteit Antwerpen) en de Provincie Antwerpen hebben de handen in elkaar geslagen voor een samenwerking rond de leeruitkomsten van NME/EDO-activiteiten. Binnen dit project hebben we de doelen van de activiteit Natuurschatten van vroeger en nu van het Rivierenhof op een onderzoekbare manier verwoord. Vervolgens bevroegen we leerlingen die aan deze activiteit deelnamen. De resultaten van dit onderzoek lees je in deze factsheet; de aanbevelingen willen het Rivierenhof specifiek en NME/EDO-aanbieders in het algemeen verder op weg helpen.

Het doel van Natuurschatten van vroeger en nu is om leerlingen samen met bewoners van een woonzorgcentrum (wzc) onder begeleiding van een natuurgids een wandeling te laten maken in het Rivierenhof.

Eén keer per week vertrekt een klas vanuit het wzc voor deze wandeling. Eerst leren de kinderen met een rolstoel rijden, vervolgens stapt er na een lunchpauze een bewoner in waar ze per twee verantwoordelijk voor zijn. De activiteit duurt twee dagdelen en is bedoeld voor leerlingen uit het 5e en 6e leerjaar.

In totaal deden 8 klassen van 6 verschillende scholen mee aan dit onderzoek, goed voor zo'n 120 leerlingen. 41 daarvan vulden op drie meetmomenten de vragenlijst in, de anderen vulden de vragenlijst op slechts twee of één meetmoment in. De totale periode van bevraging omvatte twee wandelseizoenen tussen 26 april en 25 oktober 2018.

➤ PRESERVATIE, UTILISATIE EN INS

THEORIE: 3 CONCEPTEN

Preservatie en utilisatie zijn waarden die mee bepalen hoe iemand zich ten opzichte van het milieu zal gedragen. Daarbij is preservatie een biocentrische dimensie en utilisatie een antropocentrische dimensie. **Preservatie (P)** geeft aan hoeveel belang iemand hecht aan het behoud en de bescherming van de leefomgeving. **Utilisatie (U)** weerspiegelt de visie op het gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Een hoge preservatiewaarde zal leiden tot milieubesparend gedrag en een lage utilisatie-waarde kan hetzelfde effect hebben, maar minder uitgesproken. **Inclusion of nature in the self (INS)** ten slotte vertelt in hoeverre iemand zich verbonden voelt met de natuur. Hoe sterker deze verbondenheid, hoe groter de kans dat iemand milieusparend gedrag zal vertonen.

Hoe de resultaten interpreteren?

Voor de figuren van P, U en attitude (figuren 1 en 3) betekent de waarde 1 helemaal oneens en 5 helemaal eens. Bij INS lopen de waarden van 1 tot 7, waarbij 1 niet verbonden met de natuur is en 7 volledig onderdeel van de natuur. De aanduiding t1 is de meting vóór de activiteit, t2 is die in de week erna en t3 is anderhalve maand na de activiteit gemeten. Dit tijdsverschil wordt ook visueel benadrukt in figuren 1 en 3.

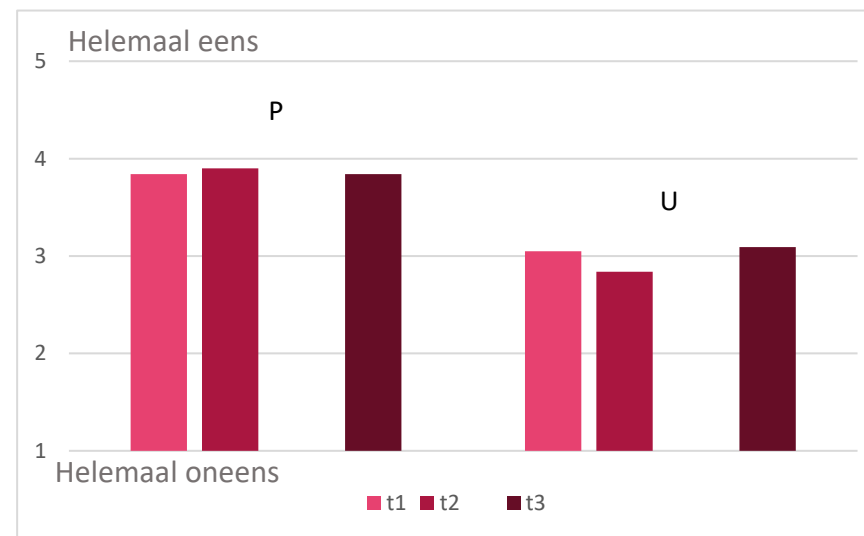
➤ DOELSTELLINGEN

De doelstellingen zijn als volgt geformuleerd in het draaiboek van deze activiteit:

1. Ouderen en kinderen beleven samen de natuur in het park tijdens de lente/herfst.
2. Kinderen dragen zorg voor 'hun' oudere en hebben sociaal contact met hen.
3. De ouderen helpen 'hun' kinderen bij de uit te voeren opdrachten en delen hun herinneringen.

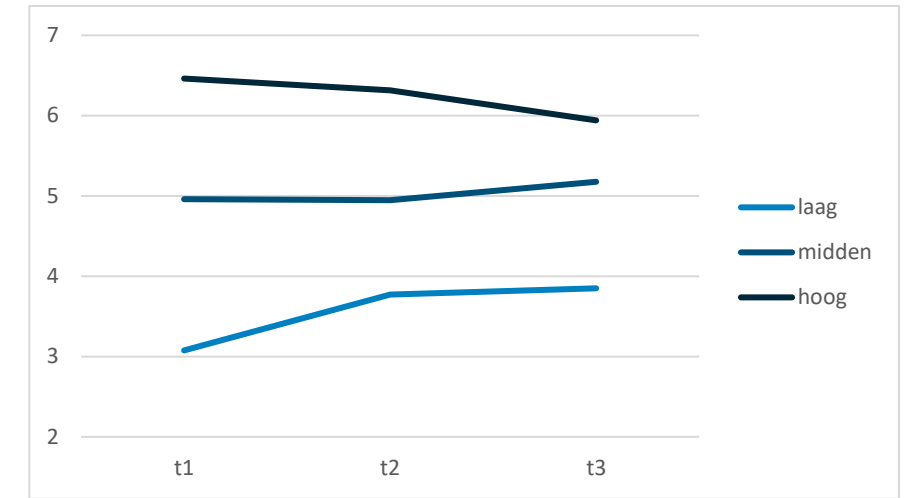
RESULTATEN

Het onderzoek naar *Natuurschatten van vroeger en nu* in het Rivierenhof levert waardevolle resultaten op. Voor preservatie (figuur 1, links) zien we op korte termijn een lichte stijging, die naar t3 terugvalt naar de beginwaarde. Voor utilisatie (figuur 1, rechts) zien we een middelmatig grote daling van t1 naar t2. Deze daling zet zich niet voort: op de middellange termijn (van t2 naar t3) zien we opnieuw een middelmatig grote stijging. Voor preservatie werden gelijkaardige resultaten wetenschappelijk vastgesteld bij activiteiten in het buitenland.

Figuur 1: Verloop preservatie en utilisatie op drie tijdstippen.

Voor INS verdelen we de leerlingen in drie groepen op basis van hun beginwaarde (figuur 2). Leerlingen die laag starten maken gemiddeld op korte termijn (t1 naar t2) een sprong. Dit effect houdt aan op de middellange termijn. Als leereffect is dit een mooi resultaat. De middengroep blijft op korte termijn gelijk en vertoont op middellange termijn een lichte stijging. De hoge starters vertonen een lichte daling op korte termijn, deze zet zich iets sterker door van t2 naar t3. Deze groep ontwikkelt een realistischer beeld. Over het algemeen stabiliseert de gemiddelde INS-waarde van alle groepen zich rond een positieve waarde van 4,9.

Figuur 2: Verloop van INS in drie groepen op drie tijdstippen.

➤ ATTITUDE

De attitude van de leerlingen ten opzichte van ouderen werd gemeten aan de hand van drie factoren. Deze factoren worden getest op betrouwbaarheid. Daarbij is een minimum van 0.65 vereist om een betrouwbare factor te hebben.

De eerste factor gaat over positieve associaties in verband met ouderen. Voelen leerlingen zich op hun gemak bij oude mensen? Vinden ze het leuk om samen met een oude persoon iets te maken? Vinden ze dat oude mensen goed kunnen vertellen? Vinden ze het leuk om met een oude persoon te gaan wandelen? Willen ze graag weten wat een oude persoon in zijn leven gedaan heeft als ze die leren kennen? Ten slotte nog of oude mensen houden van plezier maken, nieuwsgierig zijn en graag vertellen over wat ze in hun leven gedaan hebben.

De tweede factor gaat over associaties van ouderen in relatie tot de natuur. Vinden leerlingen het belangrijk dat oudere mensen in de natuur kunnen komen? Genieten oude mensen van een wandeling in de natuur? Weten oude mensen veel over natuur? Zijn oude mensen begaan met de natuur? Zetten oude mensen zich graag in voor een propere natuur?

De derde factor bestaat uit negatieve associaties in verband met ouderen. Vinden leerlingen het vervelend als oude mensen vergeten wat ze verteld hebben? Vinden zij het vervelend dat oude mensen traag zijn? Begrijpen oude mensen niet altijd wat ze zeggen?

Ten slotte zijn enkele items los geanalyseerd. Het verschil met de factoren is dat de factoren bestaan uit minstens drie items. Het apart analyseren van deze items heeft als gevolg dat de uitspraken die we erover doen minder gefundeerd zijn. Het gaat over volgende items: Zijn oude mensen vergeetachtig? Houden oude mensen ervan om alleen te zijn? Willen leerlingen als ze later oud zijn graag veel in de natuur kunnen zijn?

RESULTATEN

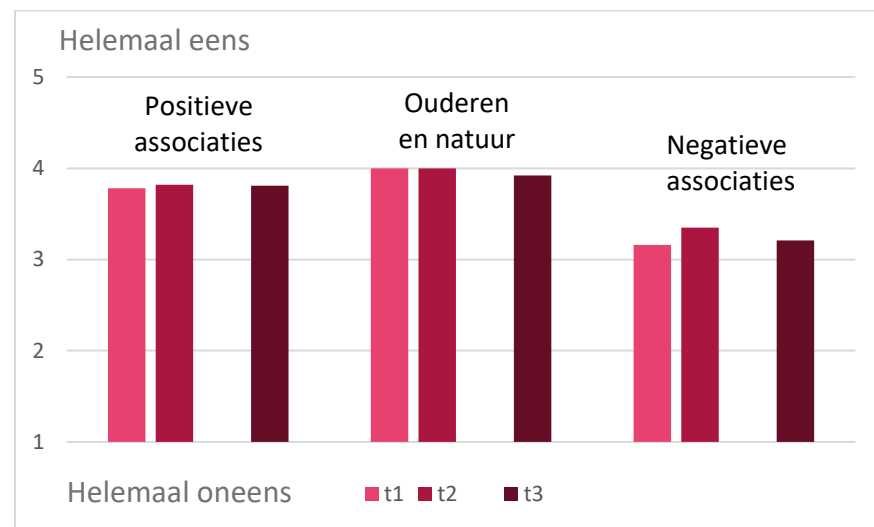
De eerste twee factoren hebben een grote betrouwbaarheid, de derde factor heeft een voldoende betrouwbaarheid, waardoor we deze factor voorzichtiger moeten interpreteren dan de andere twee.

De factor met positieve associaties start gemiddeld net onder de vier, wat een goede start is: leerlingen hebben positieve associaties ten opzichte van oude mensen (zie figuur 3, links). Op korte termijn (t1 naar t2) zien we hier een hele lichte stijging die zich stabiliseert naar t3 toe.

De tweede factor start op een gemiddelde van vier. Dit betekent dat leerlingen positief kijken naar ouderen in relatie tot de natuur. Na de activiteit op korte termijn blijft dit gelijk en op middellange termijn naar t3 toe zien we een kleine daling.

De derde factor, die iets minder betrouwbaar is, start gemiddeld net iets boven de drie, dicht bij neutraal. Na de activiteit op korte termijn zien we een stijging, die zich niet doorzet naar de middellange termijn, we zien namelijk een lichte daling op deze termijn.

De stijging bij deze laatste factor kan te wijten zijn aan het contact met de oude mensen, dat sommige leerlingen voor het eerst zo dicht in contact komen met een oude persoon of dat ze door de activiteit zich meer bewust geworden zijn van deze zaken. De manier waarop de stellingen geformuleerd zijn kan ook een invloed hebben op de antwoorden die de leerlingen hierop geven. Hierdoor is deze factor iets minder betrouwbaar en is het moeilijker om een goede verklaring te geven.

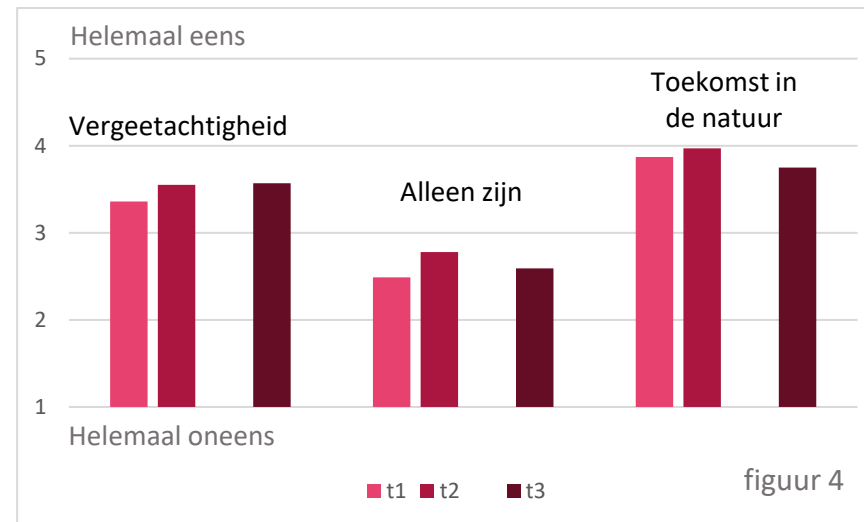

Figuur 3: Verloop factoren 'positieve associaties', 'ouderen en natuur' en 'negatieve associaties'.

Figuur 4 geeft de analyse weer van de aparte items. Het gemiddelde van de antwoorden over de vergeetachtigheid van oude mensen start iets boven de neutrale drie. Na de activiteit vindt een stijging plaats op korte termijn, die zich lichtjes doorzet naar de middellange termijn.

Het item over het alleen zijn van ouderen start onder de neutrale positie; rond 2,5. Leerlingen zijn het er gemiddeld dus niet mee eens. Op korte termijn kent deze een stijging tot net onder de drie, de neutrale positie. Op de middellange termijn daalt het gemiddelde lichtjes.

Over of ze in de toekomst graag in de natuur willen zijn, zijn de leerlingen het meer eens. Dit gemiddelde start net onder de vier en stijgt licht op korte termijn na de activiteit. Op middellange termijn daalt het gemiddelde tot iets verder onder de beginwaarde.

Figuur 4: Verloop items 'vergeetachtigheid', 'alleen zijn' en 'toekomst in de natuur'.

GELUKKIG MAKEN IN DE NATUUR

De laatste vraag die aan de leerlingen gesteld werd is een open vraag die peilde naar twee zaken die de leerlingen gelukkig maken in de natuur.

RESULTATEN

Tabel 1 geeft de evolutie weer van de top 5 antwoorden op de open vraag. Op t1 is te zien dat *dieren* het vaakst vermeld wordt, 20% van het totale aantal antwoorden. Daarnaast worden *bomen*, *bloemen*, *planten* en *mooi* het vaakst vermeld. De antwoorden onder de categorie *ander* zijn andere termen, of leerlingen die niets antwoordden, gegeven dat elke leerling twee antwoorden geeft. Na de activiteit vindt er een verschuiving plaats en wordt er relatief gezien minder *dieren* geantwoord, terwijl er meer *bloemen* geantwoord wordt. Op t3 is het aandeel van *bloemen* iets groter dan dat van *bomen*, terwijl *dieren* opnieuw een relatief groter aandeel heeft (18%).

Andere termen die aan bod komen zijn *lucht*, *spelen*, *vogels*, *wandelen*, *rust*, *zon*, *water*, *mensen*, *voetballen*, *geluiden*. Hiervan wordt *wandelen*, *vogels* en *spelen* na de activiteit iets vaker geantwoord dan voor de activiteit. Je kan stellen dat er na de activiteit iets diversere antwoorden gegeven worden. Op t3 nemen deze terug iets af, maar wordt *water* iets vaker geantwoord.

Tabel 1: Top 5 antwoorden open vraag op drie tijdstippen.

t1 (93 lln.)		t2 (77 lln.)		t3 (86 lln.)	
1. Dieren	20,43%	1. Bloemen	14,29%	1. Dieren	18,60%
2. Bomen	16,13%	2. Dieren	13,64%	2. Bloemen	15,70%
3. Bloemen	10,75%	3. Bomen	13,64%	3. Bomen	12,21%
4. Planten	8,06%	4. Planten	7,14%	4. Planten	9,30%
5. Mooi	6,99%	5. Mooi	7,14%	5. Mooi	5,81%
16. Ander	17,20%	16. Ander	16,23%	16. Ander	18,60%

AANBEVELINGEN

- ✓ Het is goed om in te zetten op P en U. Aangezien er niet heel veel verandering te zien is, kan het goed zijn hier meer aandacht aan te besteden in de activiteit. Natuurbehoud en het gebruik van grondstoffen zijn dan ook geen echt onderdeel van de activiteit. Als je dit verwerkt in de activiteit, zullen de leerlingen hier een beter beeld over kunnen vormen. Brainstorm over hoe je dit generieke kan verwerken in je activiteit, met toch specifieke elementen van het thema van de mens als innemer van ruimte. Waar maken we allemaal gebruik van de ruimte? Welke grondstoffen gebruiken we allemaal in het dagelijkse leven? Zijn deze veranderd ten opzichte van vroeger? Dit kan in een gesprek met de ouderen. Wat is het belang van de bomen die zo oud worden? Wat heeft dit voor gevolgen wanneer we deze kappen om als grondstof te gebruiken? Hoe zit het met de ethiek van het gebruik van grondstoffen? Kijk naar een vorm om dit op maat van de leerlingen te kunnen bespreken.
- ✓ Formuleer de doelen van de Natuurschatten helderder en concreter. Dat mogen concrete leerdoelen zijn die toch algemeen zijn. Zo'n globaal doel kan je dan specificeren in enkele kleinere doelen. Bijvoorbeeld: *Op het einde van de wandeling hebben alle leerlingen een significante levenservaring opgedaan. 80% van de leerlingen heeft na de wandeling een positiever beeld van de natuur. Na de wandeling heeft 80% van de leerlingen positievere associaties naar ouderen toe.*
- ✓ Ga per onderdeel van de activiteit na wat het doel ervan is en formuleer dit op een duidelijke manier. Zo wordt duidelijk waarom bepaalde onderdelen zeker in de activiteit moeten behouden blijven of welke eventueel overbodig zijn.
- ✓ Maak ook de omgekeerde denkbeweging: ga per doelstelling na of dat element echt verwerkt zit in de activiteit. Maak daarbij de afweging of dit echt een doel is dat je wil bereiken met de leerlingen die naar het Rivierenhof komen.
- ✓ Speel tijdens de activiteit meer in op zaken die de leerlingen gelukkig maken in de natuur. Wat wil je precies bereiken met hen de beleving in de natuur aan te bieden? Reflecteer hierover, ook bij de doelen.

MEER INFO

Wil je na het lezen van deze factsheet meer weten over de analyses van *Natuurschatten van vroeger en nu*? Uitgebreidere analyses kan je opvragen bij Kirsten Bonte via kirsten.bonte@uantwerpen.be.

Meer info over het Rivierenhof en haar activiteiten vind je op <https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dvt/rivierenhof.html>

Auteurs van dit document:

Kirsten Bonte, Jelle Boeve-de Pauw en Peter Van Petegem, leden van de onderzoeksgroep Edubron van de Universiteit Antwerpen; in opdracht van de Provincie Antwerpen.

